

Nr 16.

Av herr **Sten m. fl.**, om åtgärder för folkhögskolans fortsatta utveckling m. m.

Vårt lands skolväsen är föremål för stort intresse från statsmakternas sida. Åtgärder ha vidtagits eller äro under förberedande för en ytterligare utbyggnad av folkskolan. Samma gäller yrkesundervisningen. Beträffande läroverken äro strävanden närmast inriktade på att skapa större möjligheter för tillvaratagande av landsbygdens begåvningar. Att dessa då även böra sättas i tillfälle att fortsätta vid högskolor och universitet ligger i öppen dag.

En viktig gren av vårt skolväsen utgöres av folkhögskolorna. I samband med deras jubileum under förra året har från alla håll omvitnats, vilken betydelse de haft i det svenska samhället. Ser man efter, vilka utredningar, som pågå, och vilka åtgärder, som äro aktuella på skolväsendets område, kan man dock icke värja sig för intrycket, att folkhögskolan icke f. n. är föremål för samma stora intresse som övriga skolformer. Detta kan icke bero på att den kommit till sin rätt. Enligt den officiella statistiken genomgå årligen våra folkhögskolor omkring 2 000 pojkar och 4 000 flickor. En årsklass 20—21-åringar är ungefär tjugo gånger så stor som det sammanlagda antalet folkhögskoleelever. Även om man vill behålla frivilligheten och räknar med att man då av olika skäl icke kan nå upp till 100 %, förefaller det uppenbart, att mycket återstår att göra på detta område.

Folkhögskolans bildningsmål är fortfarande lika aktuellt, som det varit under den tid, som den vid jubileet kunde se tillbaka på. I ett samhälle, som alltmer medvetet ledes av demokratiska grundsatser, måste det framstå som en livsnödvändighet, att ett allt större antal unga medborgare göras medvetna om sitt ansvar och sina uppgifter samt dugliggöras för dessa. Icke mindre betydelsefullt är det, att en ideell grund lägges för denna medborgargärning. Det är i bägge dessa hänseenden som folkhögskolan haft sin allmänt och med fullaste fog lovprisade betydelse först för bondeklassens ungdom och sedan för ett växande antal industri-, lant- och skogsarbetare m. fl. samhällsgrupper.

Att behovet av folkhögskolor icke kunnat fyllas genom det allmännas försorg, framgår bl. a. därav, att det finns landskap (Härjedalen), som först nu få sin första folkhögskola, och att det finns stora län (Västerbottens), som ha endast en sådan. Ett annat bevis ha vi i tillkomsten av rätt många s. k. rörelseskolor.

Vad är då anledningen till att folkhögskolans så att säga kvantitativa omfattning, sådan den kan avläsas t. ex. i elevantalet, icke nått längre? Vilka hinder stå i vägen?

En av anledningarna torde vara den, att anläggande, utvidgning eller ombyggnad av en folkhögskola blir en ganska dyr historia i våra dagar. Ett landsting, som sört här för i ett eller flera fall, drar sig i det längsta för att åsamka sig ytterligare utgifter av samma storlek. Vill man komma längre, torde därför en utredning böra omfatta finansieringsproblemet.

Under den sista tiden ha tankar framförts från olika håll om något slags utbyggnad i enklare form av folkhögskoleväsendet. En folkbildningsman, om vi minnas rätt folkhögskollärare, uttalade sig härom året i en intervju för någonting, som han kallade »en folkhögskola i varje by». Och en politisk ungdomssammanslutning framförde nyligen till sitt förbunds kongress en tanke på en medborgarskola med en kortare kurs än folkhögskolans. Även dylika idéer torde vara förtjänta av att närmare undersökas.

Till dessa uppslag skola här endast fogas ett par.

Under de senaste åren har man försökt lösa frågan om att förse den svenska landsbygden med realskolor med tillhjälp av korrespondensundervisning. Det förefaller icke otänkbart, att man i tätbebyggda samhällen, även jordbruks- och skogsbygder, skulle kunna upprätta folkhögskolor eller medborgarskolor på liknande sätt. De skulle kanske, eftersom det gäller mognare ungdom, som har svårare att helt lösgöra sig, kunna arbeta med kvällskurser. I städerna böra dylika skolor kunna komma till stånd i annan form.

I lagstiftningsarbetet kommer man ofta underfund om vilken betydelse det skulle ha, om medborgarna kunde bibringas kunskap om och förståelse för de principer, som ligga till grund för en viss lag. Det kan vara en lag, närmast av intresse för industriarbetarna. Det kan också vara t. ex. jorddelningslagstiftningen, då man är beroende av jordbrukarnas kunskap och förståelse. Skulle icke sakkunniga personer i allmän eller enskild tjänst, såsom i dessa fall ingenjörer och lantmätare men även präster, läkare, läroverks- och universitetslärare, agronomer och jägmästare, jurister och andra kunna i långt större utsträckning, än som sker, kunna tagas i anspråk i ett planmässigt arbete, som fullföljer folkhögskolans bildningsmål?

Idealet vore givetvis, om varje svensk yngling och flicka före eller vid inträdet i rösträttsåldern genomginge en folkhögskola. Det är mycket, som talar för att så borde vara förhållandet även med dem, som avlägga studentexamen. Men hänsyn måste ju tagas till ekonomiska förhållanden — beträffande de sistnämnda till att »tid är pengar» för dem, som skola fortsätta sina studier. De skärpta kraven på yrkesutbildning, värnpliktsutbildningen o. s. v. göra även, att man får räkna med andra svårigheter

i vägen för folkhögskolans fortsatta utveckling än dem, som äro förknippade med samhällets utgifter för anläggning och drift. Men såväl av dessa anledningar som därför, att både samhället och individerna ha en naturlig benägenhet att giva de mera »matnyttiga» skolformerna företräde, är det viktigt, att folkhögskolan kommer till sin rätt i det utredningsarbete, som pågår, och i den avvägning av uppoffringarna för olika skolformer, som erfordras.

Till vad som sagts om folkhögskolans betydelse under normala förhållanden för olika samhällsgrupper och för samhället kan läggas den lärdom vi just nu under kriget erhållit om nödvändigheten av ökad kunskap i dessa stycken och om möjligheterna att sprida sådan genom det allmännas försorg. Man kan t. ex. erinra om brevscolekurser sådana som den om den svenska livsformen.

Vad som behöver utredas är alltså:

Vilka åtgärder kunna och böra tillgripas för att främja folkhögskolans fortsatta utveckling? Huru långt kan man nå härigenom? Vilka andra åtgärder kunna och böra tillgripas för att främja folkhögskolans bildningsmål, att ge det största möjliga antal unga medborgare orientering i medborgarkunskap och livsåskådningsfrågor?

Även om man är medveten om de svårigheter av ekonomisk och annan art, som komma att möta, bör därför riksdagen hemställa om en utredning i denna fråga. Det vore utan tvivel ett missgrepp, om man ginge förbi den inventering av folkhögskolans låt vara mer eller mindre ovägbara arbetsresultat, som gjorts under jubileet, utan att vidtaga en sådan åtgärd, syftande till att trygga dess fortsatta utveckling.

Med hänvisning till vad som sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om vad som kan och bör göras för folkhögskolans fortsatta utveckling samt till fullföljande av strävandena att giva de unga medborgarkunskap och orientering i livsåskådningsfrågor.

Stockholm den 15 januari 1944.

H. Sten.

B. A. Nilsson.

Bernhard Nilsson.

Elon Andersson.